

**АЛГОРИТМ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВА**

В статті розроблено алгоритм комплексної оцінки сталого розвитку підприємства, який дає наочне уявлення про основні кроки, етапи оцінки і про взаємозв'язок функціональних складових сталого розвитку. В основі розробленого алгоритму автором запропоновано виділяти чотири етапи оцінки сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, алгоритм оцінки, показники оцінки, складові сталого розвитку.

О. М. SEMENYUK
Khmelnytsky national university**ALGORITHM OF THE COMPLEX ASSESSMENT OF THE SUSTAINABLE
DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE**

In article the algorithm of a complex assessment of a sustainable development of the enterprise which gives evident idea of the main steps, evaluation stages and of interrelation of functional components of a sustainable development is developed. The offered algorithm will allow to unify approaches to an assessment of a sustainable development of the enterprise, to consider all functional to structure and to direct the enterprise on achievement of the desirable production, financial and economic results achievement of a sustainable development of the enterprise in the long term will be which consequence. Thus, the algorithm of a complex assessment of a sustainable development of the enterprise is the effective tool by means of which it is possible to carry out an all-round appraisal of a sustainable development of the enterprise and on its basis to develop a complex of actions for increase of level of a sustainable development.

Keywords: sustainable development, complex assessment, indicators of assessment, components of sustainable development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку, коли зовнішнє середовище значно ускладнилося, проблема сталого функціонування підприємств не тільки не втратила своєї значущості, а й набула нових аспектів. Безкризове функціонування національної економіки можливе лише при переході всіх її галузей до сталого розвитку. У промисловості воно може бути досягнуто за допомогою ефективного функціонування первинних ланок економічної системи – промислових підприємств, які відіграють головну роль у життєдіяльності суспільства. Тому на сучасному етапі розвитку економіки актуалізується питання сталого розвитку підприємств, оскільки чим вище стійкість підприємства, тим менше ризик виникнення незапланованих результатів роботи. Механізм сталого розвитку дозволяє підприємству не лише адаптуватися до негативного впливу зовнішнього середовища, а й постійно розвиватися.

З метою вдосконалення управління сталим розвитком промислових підприємств в умовах посткризового стану вітчизняної економіки необхідно підвищити вимоги до його забезпечення, запропонувати інструмент, який дозволить проводити комплексну оцінку сталого розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій. Проблеми оцінки сталого розвитку підприємств в тій чи іншій мірі відображені у багатьох наукових працях провідних українських вчених і фахівців з даної проблематики, таких як Алексеєнко Н. В., Артеменко В. Б., Герасимова Е. А., Загоруйкін О. М., Карпова О. В., Корчагіна Є. В., Кучерова Є. Н., Мерзлікіна Г. С., Сухорукова Т. В., Шаховська Л. С. та інші. На сьогодні існують різні методики оцінки сталого розвитку підприємства, засновані на певних трактуваннях сутності сталого розвитку та факторів, що його визначають. Дані методики оцінки базуються на врахуванні лише деяких аспектів діяльності підприємства. Важливим моментом вирішення даних питань залишається актуальною проблема комплексної та всесторонньої оцінки сталого розвитку з врахуванням основних функціональних складових діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є розробка алгоритму комплексної оцінки сталого розвитку підприємства на основі врахування основних його функціональних складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток підприємства – це процес безперервних якісних змін, які супроводжуються поліпшенням показників ефективності діяльності підприємства та забезпечують його конкурентоспроможність на основі активізації інноваційної діяльності. Він повинен характеризуватися таким станом стійкості, при якому показники ефективності діяльності та економічного зростання при впливі дестабілізуючих факторів незначно відхиляються від досягнутого рівня, в тому числі за рахунок використання інноваційної діяльності

Оцінку сталого розвитку підприємства більшість авторів пропонують проводити на основі аналізу однієї складової, найчастіше економічної, а рідше – сукупності максимум трьох, додаючи до економічної соціальної та екологічної, і на основі цих оцінок наводять висновки, які рідко відображають дійсний стан справ.

Труднощі оцінки сталого розвитку підприємства полягають в тому, що [1, с. 49]:

- не пропонується універсальний показник, що відображає рівень сталого розвитку виробничої системи;

- передбачається використання показників, способи визначення яких, відомі. З метою оцінки, результати розрахунків необхідно зіставити з нормою, нормативом, рекомендованим значенням. Однак стандартів по більшості показників не існує;

- процедура оцінки включає в себе формалізовану оцінку сталості функціонування підприємства. Відомо, що будь-яка формалізована інтерпретація дійсності несе в собі спрощення, необхідність використання суб'єктивних бальних і процентних оцінок. Але даний недолік компенсується можливістю розробки багатоваріантної системи поведінки підприємства в ринкових умовах.

Достовірну та адекватну на сьогоднішній день оцінку сталості і формування вектора сталого розвитку підприємства необхідно проводити за допомогою механізму організаційно-економічних заходів, що включають аналіз і оцінку п'яти видів сталості підприємства (фінансова, маркетингова, виробнича, інноваційна, соціальна) та сприяють своєчасному виробленню та прийняттю ефективних управлінських рішень по кожному з даних напрямків у комплексі.

На нашу думку, необхідно розробити алгоритм комплексної оцінки сталого розвитку підприємства, який дасть наочне уявлення про основні кроки, етапи оцінки і про взаємозв'язок компонентів сталості функціонування підприємства. Запропонований алгоритм дозволить уніфікувати підходи до оцінки сталого розвитку підприємства, врахувати всі функціональні складові та направити підприємство на досягнення бажаних виробничих, фінансових та економічних результатів, наслідком яких буде досягнення сталого розвитку підприємства в перспективі.

В основі алгоритму комплексної оцінки сталого розвитку ми пропонуємо виділити чотири поступових етапи, кожен з яких доповнюватиме попередній, що в результаті, дасть змогу отримати об'єктивну оцінку рівня сталого розвитку підприємства. Для того, щоб методично правильно провести оцінку сталого розвитку підприємства, доцільно виділити наступні етапи даного алгоритму:

Етап 1 – підготовка до оцінки.

Етап 2 – збір джерел інформації за період, що аналізується.

Етап 3 – оцінка сталого розвитку за допомогою інтегрального показника.

Етап 4 – оформлення результатів комплексної оцінки.

Реалізація комплексної оцінки сталого розвитку підприємства починається з підготовчого етапу, в рамках якого визначаються цілі оцінки, основні функціональні складові сталого розвитку та формується система основних показників оцінки. Визначення мети оцінки сталого розвитку підприємства виконує важливу задачу – відстежує ступінь адаптації підприємства до навколишнього середовища, тобто допомагає виявити доцільність продовження здійснення намічених стратегічних заходів протягом терміну реалізації стратегічного плану.

При формуванні системи показників, що розглядаються в якості параметрів, що відображають цілі формування і обробки інформаційних масивів дослідження, слід дотримуватися таких вимог [2, с. 62]:

– обрані показники повинні кількісно або якісно висловлювати цілі, поставлені в рамках розв'язуваної управлінської завдання;

– сформованість сукупності показників повинна відображати функціонування всіх основних підсистем підприємства;

– використовувана система показників повинна бути придатна для проведення моніторингу та вимірювання результатів, щоб забезпечити можливість своєчасного виявлення проблем, які потребують управлінського втручання і здійснення коригування цілей у разі їх недосяжності;

– використовувані показники повинні бути порівнянні, щоб забезпечити адекватне порівняння аналогічних об'єктів управлінського впливу - підприємств та їх підрозділів, бізнес-одиниць і бізнес-процесів;

– сформовані показники повинні розраховуватися на базі обов'язкової для підприємства статистичної та фінансової звітності, маючи чіткий алгоритм розрахунку.

Показники сталого розвитку повинні відображати ефективність розвитку підприємства і служити базою для внесення при необхідності коректив у розвиток підприємства. Вони повинні бути достатніми для аналізу результатів діяльності підприємства, щоб чітко проглядався взаємозв'язок кожного показника з факторами зовнішнього і внутрішнього середовища для подальшого визначення «вузького» місця і вироблення відповідних рішень, що усувають несприятливий вплив будь-якого фактора на сталий розвиток підприємства.

Необхідність в розробці системи показників сталого розвитку полягає в тому, що за їх допомогою можна оцінити успішність реалізації поставленого завдання на шляху до сталого розвитку. Розрахунок даних показників дозволяє виявити основні проблеми та знайти ефективне їх вирішення відповідно до стратегічних цілей забезпечення сталого розвитку підприємства.

На нашу думку, оцінюючи сталий розвиток підприємства, слід аналізувати наступні функціональні складові:

– Фінансова сталість – передбачає забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами. Оцінка фінансової сталості є дуже важливою, оскільки стійке фінансове становище підприємства є результатом вмілого, прорахованого управління всією сукупністю виробничо-господарських факторів, що визначають результати діяльності підприємства.

– Маркетингова сталість – передбачає оцінку сталості підприємства на ринку (місткість ринку відповідного товару, частка підприємства на ринку, темпи росту об'єму продаж тощо). Для оцінки маркетингової сталості необхідно провести діагностику оновлення продукції, її прогресивності і якості.

– Виробнича сталість – пов'язана з оцінкою ефективності використання засобів праці, забезпеченістю способами використання факторів виробництва та ефективністю їх використання.

– Інвестиційна сталість – обумовлена наявністю коштів для безперервності саморозвитку, можливості підприємства сприймати інноваційні процеси суспільства.

– Соціальна сталість – пов'язана з оцінкою сталості складу персоналу, плинності кадрів, співвідношенням середньої заробітної плати на підприємстві з середньою заробітною платою по галузі тощо.

При побудові системи показників враховувалися наступні принципи [3, с. 84]:

- комплексність; показники повинні всебічно характеризувати фінансові, маркетингові, виробничі, інноваційні та соціальні аспекти діяльності підприємства;

- системність; показники повинні характеризувати об'єкт дослідження як систему і мати впорядковану структуру;

- репрезентативність; достатність набору показників за відсутності дублюючих один одного показників;

- достовірність; використання надійних джерел отримання інформації;

- порівнянність; зведення різноспрямованих за дею показників і гармонійне поєднання фінансової, маркетингової, виробничої, інноваційної та соціальної складової.

На другому етапі оцінки сталого розвитку підприємства здійснюється збір даних та інформації за період, що аналізується. В першу чергу, необхідні дані внутрішнього середовища підприємства, які показують результати діяльності підприємства – економічні, фінансові і статистичні показники. В основному вони містяться в бухгалтерській, статистичній звітності. Також важливо своєчасно отримати дані про зовнішнє середовище функціонування підприємства.

Інформація, необхідна для оцінки маркетингової сталості повинна бути надана маркетинговими службами підприємства, також необхідно провести самостійне дослідження ринкової інформації, що спирається на матеріали, публікації відповідної галузі. За інформацією необхідною для оцінки виробничої сталості необхідно звернутися до фахівців служб головного технолога та головного механіка з обов'язковим залученням незалежного експерта.

На третьому етапі проводимо безпосередню оцінку сталого розвитку, яка складається з трьох стадій:

- розрахунок локальних показників оцінки кожної з функціональних складових сталого розвитку підприємства;

- розрахунок інтегрального показника за функціональними складовими сталого розвитку підприємства;

- розрахунок комплексного інтегрального показника оцінки сталого розвитку підприємства.

Зведення ряду показників в єдиний інтегральний показник дозволяє визначити відмінність досягнутого стану від бази порівняння в цілому та по групі обраних підприємств за аналізований період часу.

Провівши оцінку рівня сталого розвитку підприємства доцільно перейти до наступного етапу – оформлення результатів комплексної оцінки. На даному етапі необхідно провести детальний аналіз результатів оцінки рівня сталого розвитку підприємства та виявити динаміку сталого розвитку за певний період часу.

Об'єктивна динаміка комплексного інтегрального показника дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, пов'язані з ефективністю і сталим розвитком промислового підприємства, а також використовувати його в якості рейтингової оцінки для порівняння діяльності промислових підприємств.

Підсумковий висновок про сталий розвиток підприємства необхідно подати у формі розгорнутого звіту з детальним описом досягнутого рівня сталого розвитку за всіма функціональними складовими. У звіті необхідно визначити причин як досягнутої сталості розвитку підприємства, так і нестійкого стану, а також перелік сильних і слабких сторін підприємства та зробити загальний висновок про здобутий рівень сталого розвитку підприємства.

Запропонований алгоритм комплексної оцінки дозволить більш точно оцінювати рівень сталого розвитку для підприємств, функціонування яких має невикористаний потенціал розвитку. І крім того, передбачити лінію, в якій діяльність підприємства може розглядатися з позицій критичного рівня сталого розвитку, яка, з одного боку, орієнтована на рубіж, в якому спостерігається мінімум сталості, з іншого боку, відображати тенденції зміни сталого розвитку в позитивному або негативному напрямі.

Висновки і перспективи подальших досліджень за даними напрямками. Таким чином, використання на практиці регулярної процедури комплексної оцінки сталого розвитку підприємства дозволяє сфокусувати увагу керівників на «проблемних місцях», проаналізувати причини їх виникнення та розробити комплекс заходів з підвищення рівня сталого розвитку підприємства. Відповідно до запропонованого алгоритму, оцінка сталого розвитку підприємства не дублюється, а розширюється, тим самим, дозволяючи доповнити аналіз підприємства новими результатами різного роду сталості. Даний алгоритм відображає взаємозв'язок між різними інструментами, які окремо застосовуються в практиці багатьох підприємств. Перспективами подальших досліджень в даному напрямі є розробка та реалізація ефективної інноваційної стратегії підприємства, яка дозволить протистояти негативному впливу зовнішнього середовища з метою забезпечення стійких конкурентних переваг в довгостроковому періоді.

Література

1. Артеменко В. Б. Оценка устойчивости функционирования организации в условиях освоения инноваций / В. Б. Артеменко, О. В. Карпова // ИнВестРегион. – 2011. – № 3. – С. 49–54.
2. Анпилов С. М. Формирование методического инструментария управления устойчивым развитием строительного предприятия / С. М. Анпилов // Основы экономики, управления и права. – 2012. – № 6. – С. 61–70.
3. Стратегия устойчивого развития предприятия в условиях освоения инноваций : монография / [А.И. Хорев, В.Ю. Калужный, В.Б. Артеменко, Л.В. Прозоровская]. – Воронеж : Воронеж. гос. технол. акад., 2009. – 168 с.

References

1. Artemenko, V. B. (2011). Assessment of stability functioning of the organisation in the conditions of development of innovations [Ocenka ustojchivosti funkcionirovanija organizacii v uslovijah osvoenija innovacij]. InVestRegion, 3, 49 – 54.
2. Anpilov, S. M. (2012). Formation of methodical tools of management by a sustainable development of the construction enterprise [Formirovanie metodicheskogo instrumentarija upravlenija ustojchivym razvitiem stroitel'nogo predprijatija]. Osnovy ekonomiki, upravlenija i prava, 6, 61 – 70.
3. Horev, A. I. (2009). Strategy of a sustainable development of the enterprise in the conditions development of innovations [Strategija ustojchivogo razvitija predprijatija v uslovijah osvoenija innovacij]. Voronezh : Voronezh. gos. tehnol. akad.

Надійшла 12.09.2013; рецензент: д. е. н. Войнаренко М. П.

УДК 338.1

Н. В. ШАНДОВА

Херсонський національний технічний університет

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті обґрунтовано переваги участі вітчизняних підприємств в інтеграційних процесах. Представлено перелік факторів, що сприяють розвитку машинобудівної галузі, та фактори, що його стримують. Визначено перспективні напрямки зміцнення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах глобалізації економіки. Запропоновано варіанти інтеграції українських машинобудівних підприємств у систему світового господарства, які можуть стати основою конкурентної стратегії підприємства, та дозволять їм концентрувати й ефективно управляти ресурсами в масштабах, що забезпечують стійкість і стабільність розвитку економіки в умовах кон'юнктурних коливань ринку, інших кризових проявів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, розвиток, інтеграція, машинобудування.

N. V. SHANDOVA

Kherson National Technical University

INTEGRATION AS FACTOR OF STRENGTHENING OF COMPETITION POSITIONS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The advantages of participation of the domestic enterprises in the integration processes. Provides a list of factors contributing to the development of the machine building industry. Presents the factors constraining the development of the industry. Proposed options for the integration of Ukrainian machine-building enterprises in the global economy. The proposed options may become the basis of a competitive strategy of the enterprise. The proposed options will allow enterprises to concentrate and to manage resources effectively. This will ensure the sustainable and stable development of economy in the conditions of market fluctuations, other types of crisis. Identify promising directions for strengthening the competitiveness of industrial enterprises in the conditions of globalization of economy.

Key words: competitiveness, development, integration, engineering.

Постановка проблеми. Базовою галуззю економіки України та її головним системоутворюючим елементом є машинобудівний комплекс, він визначає стан виробничого потенціалу й обороноспроможності